

Regionalt vårdprogram mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck

Ett regionalt medicinskt vårdprogram är ett dokument som utförare av hälso- och sjukvård i Region Skåne ska följa, såvida inte särskilda skäl föreligger. Regionala medicinska vårdprogram tas fram i nära samverkan med berörda sakkunniggrupper och fastställs av hälso- och sjukvårdsdirektören.

Fastställd 2024-01-09
Giltig till 2027-01-09
www.vardgivare.skane.se/vardriktlinjer

Innehållsförteckning

Förord.....	1
Uppdatering.....	2
Förankring och remissyttrande.....	2
Bakgrund.....	2
Hälso- och sjukvårds- och tandvårdspersonalens ansvar.....	5
1 Upptäcka.....	6
Att fråga om våldsutsatthet som rutin.....	7
När ska frågorna ställas?.....	8
Tecken på våldsutsatthet.....	9
Hur frågor om våld kan ställas till vuxna.....	12
Hur frågor om våld kan ställas till barn.....	15
Att upptäcka våldsutövare.....	16
2 Bemöta, vårda och stödja.....	17
Information till den utsatta.....	20
Särskild sårbarhet.....	21
3 Dokumentera.....	22
Journalföring i olika journalsystem.....	23
Beskriv med text.....	25
Fotografera.....	26
Hantering av foton i Melior.....	27
Hantering av foton i PMO.....	27
Spårsäkra vid sexuella övergrepp.....	27
Hantering av kläder.....	28
Rättsmedicinsk undersökning och rättsintyg.....	28
4 Hänvisa våldsutsatta vuxna.....	29
Pågående våld.....	29
Ej pågående våld.....	30
Sekretess och polisanmälan vuxna.....	30
Uppföljning och återbesök.....	31
Samverkan.....	31
5 Anmäla vid misstanke om att barn far illa.....	32
När far barn illa?.....	33
Anmälningsplikt.....	33
Vem gör orosanmälan?.....	33

Hur görs orosanmälan?	34
Ska vårdnadshavare underrättas?	34
Sekretess och polisanmälan	35
Oro för väntat barn	35
Barnskyddsteam	36
Kompetens- och metodstöd.....	37
Dokumentinformation	41
Kontaktuppgifter för hänvisning och konsultation	43
Checklista för ansvarig.....	45
Kortversion – Vårdprogram våld i nära relationer	46
Bilaga 1 – Professionellt stöd och handläggning	47

Förord

Våld i nära relationer är ett omfattande folkhälsoproblem med stora konsekvenser för individ och samhälle. Hälso- och sjukvården och tandvården har ett ansvar att identifiera och stötta våldsutsatta och att bidra till ett friskare samhälle. Att uppmärksamma våld i nära relationer är en viktig del av patientens anamnes i all kontakt med hälso- och sjukvården samt tandvården och en förutsättning för patientsäker vård. Kännedom om våldsutsatthet är i många fall avgörande för att kunna erbjuda en korrekt behandling och ett fullgott stöd, ofta i samverkan med andra aktörer i samhället.

Barnets rättigheter har de senaste åren stärkts bland annat genom att Barnkonventionen är lag sedan 2020. Till det kommer hälso- och sjukvårdens skyldighet att ge information, råd och stöd till barn som anhöriga. Barnfridsbrott innebär sedan 2021 att det är brottsligt att utsätta barn för att bevittna brottsliga gärning såsom vålds- och sexualbrott i nära relationer. Likaså skedde 2022 en straffskärpning i lagen vad gäller utövande av hedersförtryck. Ett aktivt arbete mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är viktiga del i hälso- och sjukvårdens och tandvårdens uppdrag att främja en god hälsa på lika villkor.

År 2014 fastställdes nationella föreskrifter och allmänna råd om vårdgivares ansvar i arbetet mot våld i nära relationer. Från och med 1 november 2022 gäller nya nationella föreskrifter och allmänna råd, som förstärker hälso- och sjukvårdens och tandvårdens ansvar för rutiner gällande våld i nära relationer och hur medarbetarna i verksamheterna ska ställa frågor om våld för att upptäcka våldsutsatta och barn som bevittnat våld,

Detta vårdprogram beskriver hur de nationella och regionala ambitionerna ska uppnås i patientmötet. Vårdprogrammet är en värdefull guide för personal inom hälso- och sjukvård och tandvården. För Region Skåne fastställs härmed föreliggande vårdprogram.

Malmö 2024-01-09

Pia Lundbom

Hälso- och sjukvårdsdirektör

Uppdatering

En uppdatering av dokumentet har skett med anledning av ny lagstiftning, nya föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relation och med integrering av frågor rörande hedersrelaterat våld och förtryck.

Förankring och remissyttrande

En tvärprofessionell grupp med representation från olika verksamheter inom Region Skåne, Malmö universitet, Länsstyrelsen och Resursteam Heder Skåne, Malmö Stad har bidragit med kunskapsunderlag och synpunkter under arbetet med uppdateringen av vårdprogrammet. Se avsnittet:

[Dokumentinformation](#).

Bakgrund

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är omfattande problem med stora konsekvenser för individ och samhälle. En grundläggande mänsklig rättighet är att få leva ett liv fritt från våld och förtryck.

Det finns ett starkt vetenskapligt stöd för att utsatthet för fysiskt, psykiskt och sexuellt våld påverkar hälsan negativt, på både kort och lång sikt. Tillsammans med den stora omfattningen av våld i nära relationer gör det området till en viktig folkhälsofråga.¹ En korrekt anamnes är en förutsättning för en patientsäker vård. Att upptäcka och motverka våld i nära relationer är en självklar del i hälso- och sjukvårdens och tandvårdens uppdrag.² Likaså är det viktigt att upptäcka, stötta, vårda och behandla personer som är utsatta för hedersrelaterat och förtryck. Regeringens åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor lyfter ytterligare frågan.³

Att främja en god hälsa på lika villkor anges i hälso- och sjukvårdslagen (HSL, 2017:30) och tandvårdslagen (TvL, 1985:125). Att vården är säker är en grundsten i allt kvalitetsarbete i hälso- och sjukvården.

Patientsäkerhetslagen (PSL, 2010:659) syftar till att främja patientsäkerheten inom hälso- och sjukvården. De senaste åren har nationella

¹ NCK (2014). *Våld och hälsa: en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala universitet.

² 7 och 8 kap. HSLF-FS 2022:39: Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relation.

³ Regeringskansliet (2021): [Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2021–2023](#).

initiativ stärkt utsatta personer och sedan år 2021 är barn som bevittnar brott att betrakta som brottsoffer enligt 4 kap. 3 § brottsbalken.⁴ Tillika har skärpt lagstiftning skett avseende hedersförtryck.⁵

Region Skåne utgår från Socialstyrelsens definition av våld i nära relationer som fysiskt, psykiskt och sexuellt våld.⁶ Socialstyrelsen exemplifierar att det kan röra sig om allt ifrån subtila handlingar till grova brott. Utöver detta kan våldet ta sig uttryck på fler sätt till exempel genom försummelse, digitalt våld, materiellt våld och ekonomiskt våld. Våldshandlingarna kan ha olika karaktär och flera handlingar kombineras ofta.

Våld i nära relationer innefattar våld från en partner, i relationer i alla åldrar, från förälder eller annan omsorgsperson. Våld mellan syskon och barns våld mot sina föräldrar räknas in. Även hedersrelaterat våld och förtryck där flera närstående kan vara gärningspersoner inkluderas.

Enligt Socialstyrelsen liknar hedersrelaterat våld och förtryck begreppet våld i nära relationer och kan också delas in i bland annat psykiskt, fysiskt, socialt, sexuellt och materiellt våld.⁷

Hedersrelaterat våld och förtryck handlar om att upprätthålla gemensamma normer och värderingar som råder i den egna familjen/släkten eller ett större kollektiv eller återupprätta familjens eller släktens anseende om det skadats. Våldet kan ha olika uttryck alltifrån begränsningar av vardagliga val till ett liv under extrem kontroll och från fysiska bestraffningar till mord. Hedersrelaterat våld kan även uttryckas genom könsstympning, barnäktenskap och tvångsgifte.⁸ Det kan också handla om att en person förs ut ur landet för att bli bortgift eller ”uppfosttrad”. Andra viktiga företeelser att uppmärksamma och reagera på är begäran om så kallade oskuldskontroller/oskuldsintyg eller ”hymenoperation”.

Våld förekommer i alla samhällsklasser och sker oavsett sexuell läggning, religion, etnisk tillhörighet, könsidentitet eller könsuttryck.⁹ Det som skiljer våld i nära relationer från annat våld är det relationella bandet mellan utsatt och gärningsperson som försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott, samt att våldet ofta är upprepat och trappas upp över tid. Barn som lever i

⁴ Åklagarmyndigheten: Faktablad barnfridsbrott [faktablad-barnfridsbrottet.pdf](https://www.aklagare.se/faktablad-barnfridsbrottet.pdf) (aklagare.se)

⁵ Brottsbalk: 2 kap. 5 §; 4 kap. 4 e §

⁶ Socialstyrelsen: [Kunskapsstöd Våld i nära relationer](#)

⁷ Socialstyrelsen: [Kunskapsstöd hedersrelaterat våld och förtryck](#)

⁸ Socialstyrelsen (2016): [Kvinnlig könsstympning – ett stöd för hälso- och sjukvårdens arbete](#)

⁹ Socialstyrelsen: [Kunskapsstöd Våld i nära relationer](#)

en familj där våld förekommer påverkas i så hög grad att de betraktas som brottsoffer och ses som utsatta för en allvarlig form av psykiskt våld. Dessutom är risken mycket stor att barnen själv också utsätts för våldet.¹⁰

Både kvinnor och män utsätts för våld i nära relationer, men det finns ett mycket tydligt könsmonster, där män är förövare och kvinnor och barn är utsatta.¹¹ Det är betydligt vanligare att kvinnor utsätts för grövre och mer upprepat våld samt dödligt våld. Därför talar man om våld i nära relationer som en typ av mäns vålds mot kvinnor, och därför är våld i nära relationer en viktig jämställdhetsfråga.

Barn och unga är en grupp med särskilda behov av skydd och stöd. Barns rättigheter regleras i olika konventioner och lagar. År 2020 blev Barnkonventionen lag i Sverige. Enligt Barnkonventionen (artikel 19) har barnet rätt till skydd mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande inklusive sexuella övergrepp.¹²

Förekomsten av våld i nära relationer är svår att uppskatta. Omfattningen påverkas bland annat av definition av våld, avgränsningar och metod. I befolkningsundersökningen *Våld och hälsa* (2014) konstateras att 14 procent av kvinnorna och 5 procent av männen som vuxna hade utsatts för fysiskt våld eller hot om fysiskt våld av en aktuell eller tidigare partner.¹³ Motsvarande andel utsatta för upprepat psykiskt våld var 20 procent av kvinnorna och 8 procent av männen.¹⁴ Gällande våldsutsatta barn är könsskillnaderna mindre, både bland utsatta och bland gärningspersoner. Pojkar och flickor är utsatta för våld från närstående i nästan lika stor utsträckning.¹⁵ Våld i ungas relationer förekommer i alla former och får särskild betydelse då det sker i en livsfas som är en utvecklingstid för identitet och vuxenblivande.¹⁶

¹⁰ Region Skåne: [Handlingsprogram barn som far illa eller riskerar att fara illa](#)

¹¹ NCK (2014) s. 68.

¹² Barnombudsmannen: [Barnkonventionen](#)

¹³ NCK (2014) s. 45.

¹⁴ NCK (2014) s. 56.

¹⁵ NCK (2014) s. 64.

¹⁶ Brottsförebyggande rådet (2021:15): [Våld i ungas parrelationer](#)

Hälso- och sjukvårds- och tandvårdspersonalens ansvar

Hälso- och sjukvården och tandvården har ansvar för att identifiera patienter utsatta för våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck samt ge dem ett professionellt medicinskt och psykosocialt omhändertagande.¹⁷ En korrekt anamnes är en förutsättning för en patientsäker och ändamålsenlig hälso- och sjukvård och tandvård. Därför behöver frågor om våld och förtryck ställas och relevanta åtgärder vidtas vid misstänkt våldsutsatthet.¹⁸

Vårdgivaren bör se till att personalen i verksamheten, för att kunna ge god vård, har kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående.

Hälso- och sjukvårds- och tandvårdspersonalens ansvar kan sammanfattas i följande fem punkter:

1. UPPTÄCKA

Genom att fråga om våld ökar möjligheten att upptäcka våldsutsatthet och därmed möjligheten att ge lämplig och patientsäker vård.

2. BEMÖTA, VÅRDA OCH STÖDJA

Hälso- och sjukvårds- och tandvårdspersonal ska bemöta, vårda och stödja våldsutsatta på ett professionellt och respektfullt sätt.

3. DOKUMENTERA

Våldsutsatthet ska dokumenteras för att bidra till god kvalitet i vård och stöd samt öka patientsäkerhet och rättssäkerhet. Se vidare om KVÅ-koder under avsnittet [Dokumentera](#).

4. HÄNVISA VUXNA

Våldsutsatta patienter ska hänvisas till stödinsatser för att säkerställa den våldsutsattas akuta och långvariga situation. Personal ska vara behjälplig i kontakt med socialtjänsten om samtycke ges.

5. ANMÄLA VID MISSTANKE OM ATT BARN FAR ILLA

Om barn under 18 år är utsatta för våld eller lever i en familj där det förekommer våld är all hälso- och sjukvårds- och tandvårdspersonal alltid skyldiga att genast anmäla till socialtjänsten enligt 14 kap 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL.

Ovanstående fem punkter beskrivs var och en på följande sidor.

¹⁷ Se 7 kap 2 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer.

¹⁸ Socialstyrelsen (2021). *Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld*. Ett utbildningsmaterial för hälso- och sjukvård och tandvård.

1 Upptäcka

En korrekt anamnes är en förutsättning för en patientsäker och ändamålsenlig hälso- och sjukvård och tandvård. Därför är det viktigt att ställa frågor om våld och hedersrelaterat förtryck och vidta relevanta åtgärder vid utsatthet. Både pågående våldsutsatthet och förtryck och tidigare erfarenheter av utsatthet är viktiga delar av anamnesen.

Patienter som är eller har varit utsatta för våld i en nära relation och förtryck söker ofta vård för olika symptom, ofta upprepade gånger. Få vågar eller vill ta upp att de varit utsatta, men många vill att vårdpersonalen ställer frågor. När vårdpersonal har kunskap om hur våldsutsatta patienter ska handläggas ökar sannolikheten att personalen känner sig trygg att ställa frågor om våld.

Om en vuxen patient visar symptom eller tecken som inger misstanke om våldsutsatthet, ska vårdgivaren se till att medarbetaren frågar den vuxna i enrum om orsaken till symtomen eller tecknen.¹⁹

Om ett barn visar symptom eller tecken som inger misstanke om våldsutsatthet eller att barnet har bevittnat våld, ska vårdgivaren se till att hälso- och sjukvårdspersonalen vidtar särskilda åtgärder (se Avsnitt 5, Anmälan vid misstanke om att barn far illa).

¹⁹ 7 kap. 2 § och 10 § HSLF-FS 2022:39.

Tänk på!

- Fråga alltid om våldsutsatthet i enrum. En medföljande vän, partner eller familjemedlem kan vara våldsutövaren. Förklara för den medföljande att på vår enhet är det rutin att träffa patienten enskilt en del av besöket.
- Vid tolkbehov: Låt aldrig medföljande tolka. Använd kontakt- eller telefontolk. Vid frågor om hedersrelaterat våld och förtryck är det en fördel att en telefontolk från en annan del av landet tolkar. Be patienten godkänna tolken eftersom det kan finnas en risk att tolken är bekant med förövaren.
- Om barn under 18 år är utsatta för våld eller lever i en familj där det förekommer våld är all hälso- och sjukvårds- och tandvårds-personal alltid skyldiga att genast anmäla till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § SoL. Detta gäller även om det bara finns misstanke om våld.
[Anmälningssblankett barn som far illa.](#)
- Vid osäkerhet om en anmälan ska göras kan socialtjänsten i barnets hemkommun eller annan kommun rådfrågas anonymt.

Att fråga om våldsutsatthet som rutin

Utifrån aktuell forskning på området är det viktigt att ställa frågor om våld på rutin och inte bara vid misstanke om utsatthet.^{20,21,22}

Enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd HSLF-FS 2022:39 ska samtliga vårdgivare inom hälso- och sjukvården fastställa rutiner för när och hur personalen i dess verksamheter ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka våldsutsatta och barn som bevittnat våld som behöver vård.²³ Det är upp till varje vårdgivare, utifrån hur verksamheten ser ut, att avgöra när eller hur frågorna ska ställas. Vårdgivare inom tandvården bör fastställa rutiner för när och hur personalen i dess verksamheter ska ställa frågor om

²⁰ Nationellt Centrum för kvinnofrid (2010). *Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen.*

²¹ Socialstyrelsen (2016). *Våld – handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer.*

²² Socialstyrelsen (2014). *Att vilja se, vilja veta och våga fråga – vägledning för att öka förutsättningarna att upptäcka våldsutsatthet.*

²³ 7 kap. 2 § HSLF-FS 2022:39.

våld för att kunna upptäcka våldsutsatta och barn som bevittnat våld som behöver tandvård.

Personal inom hälso- och sjukvården och tandvården ska se till att den vuxne som är utsatt får kontakt med socialtjänsten om personen samtycker till det. Detta kan innebära att medarbetaren, tillsammans med patienten, ringer upp socialtjänsten, bokar en tid och eventuellt följer med på ett besök.

Vårdgivaren ska också fastställa rutiner hur barns behov av information, råd och stöd enligt 5 kap. 7 § första stycket 4 HSL och 6 kap. 5 § andra stycket 4 PSL ska beaktas.²⁴ Barnets behov av information, råd och stöd ska särskilt beaktas om barnets förälder, eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor med, utsätter eller har utsatt barnet eller närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.²⁵ Läs mer i Handlingsprogram för Barn som anhöriga.

Fördelar med att rutinmässigt ställa frågor om våldsutsatthet:

- Större andel av pågående eller tidigare våldsutsatthet kan upptäckas. Det bidrar till en korrekt anamnes och en mer patientsäker vård. När våldsutsatthet upptäcks tidigt kan det förebygga upprepat våld om patienten får rätt stöd och hjälp.
- Att fråga på misstanke eller annan indikation innebär att fördomar och stereotypa föreställningar om våld riskerar att påverka vilka som tillfrågas. Detta problem kringgås om alla patienter får frågor om våldsutsatthet.
- Den medarbetare som ställer frågor om våld slipper avgöra vem som ska tillfrågas och vem som inte ska tillfrågas. Detta bidrar till trygghet både för den som ställer frågor och den som blir tillfrågad.

När ska frågorna ställas?

Om misstanke om våldsutsatthet finns ska frågor ställas så fort som möjligt. Fråga gärna vid flera olika tillfällen – många patienter berättar inte direkt om erfarenheter av våld. Upprepade och direkta frågor i en tillitsfull situation

²⁴ 7 kap. 4 § och 8 kap. 11 § HSLF-FS 2022:39.

²⁵ 7 kap. 11 § HSLF-FS 2022:39.

ökar sannolikheten att patienten ger ett uppriktigt svar. Det gäller både barn och vuxna.

Enligt Socialstyrelsens föreskrift HSLF-FS 2022:39 ska alla verksamheter fastställa rutiner för när och hur personalen i dess verksamheter ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka våldsutsatta och barn som bevittnat våld.²⁶

Tecken på våldsutsatthet

Patienter utsatta för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck söker ofta hjälp inom hälso- och sjukvården och tandvården för såväl akuta som kroniska besvär. Även om det inte skett något akut trauma kan tidigare våldsutsatthet vara en viktig förklaring till nuvarande symptom. Enstaka eller flera tecken som listas nedan kan indikera våldsutsatthet.

²⁶ 7 kap. 2 § HSLF-FS 2022:39.

Tecken på våldsutsatthet hos **vuxna** kan vara:

Signaler

- När patientens eller anhörigs berättelse inte stämmer överens med skadebilden.
- Tidigare akuta sjukvårds- och tandvårdsbesök med oklar skadebild.
- Anhörig är överbeskyddande, kontrollerande eller vägrar lämna patienten ensam.
- Omsorgssvikt hos äldre eller personer med funktionsnedsättningar.

Akuta skador

- blåmärken
- svullnader
- hudavskrapningar
- kontusioner
- bit-, stick- eller strypmärken, märken efter bälten och remmar
- bortslitet/avklippt hår
- tandskador
- frakturer
- brännskador **Akuta skador**
- hjärnskador
- skador i underlivet.

Långtidseffekter

- Kroniska smärttillstånd.
- Psykosomatiska symptom, ångest, panikattacker, suicidförsök.
- Hjärtklappning, bröstsmärta, mag-/tarmproblem.
- När patienten upprepade gånger sökt vård för diffusa åkommor.
- Långvarig sjukskrivning.
- Psykiska symptom som ångest, depression, suicidbenägenhet, ätstörning, missbruk, självskadande beteende, PTSD, dissociation.
- Gynekologiska smärttillstånd, sexuell dysfunktion, återkommande urinvägsinfektioner.

Tecken på våldsutsatthet hos **barn** kan vara:

Signaler

- Utåtagerande, aggressivitet, passivitet, social isolation, svårigheter i umgänget med andra.
- Nedstämdhet, oro, mardrömmar, ätstörning, självskaðebeteende, suicidalt beteende, tvångsbeteende.
- Sömnsvårigheter, magont, huvudvärk.
- Nyttillkommen ofrivillig avföring hos äldre barn, avföringsinkontinens.
- Dålig hygien, omsorgssvikt, påverkad tillväxt, dålig hälsa och munhälsa.
- Försening i språkutveckling, koncentrations- och minnes-svårigheter, inlärningsproblem, hög skolfrånvaro.
- Känslomässig otillgänglighet i föräldrars relation till barnet, exempelvis passivitet, fientlighet, hot, kränkningar.
- Panikattacker, suicidförsök, PTSD, ätstörning.

Akuta skador

- blåmärken
- svullnader
- hudavskrapningar
- kontusioner
- bit-, stick- eller strypmärken, märken efter bälten och remmar
- bortslitet/avklippt hår
- tandskador
- frakturer
- brännskador
- hjärnskador
- skador i underlivet.

Spädbarn 0 - 2 år

- Spädbarn som kommer in till sjukhuset efter oklart skalltrauma, medvetslöshet, kramper eller andningsstillestånd.
- Tillväxthämning, kontaktsvårighet, passivitet och samspelsproblem.

Hur frågor om våld kan ställas till vuxna

Ställ konkreta, gärna beskrivande, frågor med exempel på våldshandlingar, eftersom många inte definierar det de varit med om, som våld.

Frågor om våld kan delas upp i fysiskt, psykiskt och sexuellt våld eftersom många annars likställer våld med fysiskt våld. Även ekonomiskt, materiellt och digitalt våld samt våld mot husdjur bör beaktas. Tänk på att psykiskt våld även kan utövas till exempel via telefon och över internet. En person som utsätts för en våldstyp utsätts ofta även av andra våldstyper. Exempelvis kan den som är utsatt för fysiskt våld också bli utsatt för psykiskt och sexuellt våld. Fråga om alla former av våld för att kartlägga det.

För barn, äldre och personer med funktionsvariationer, som är i stort behov av stöd och hjälp är frågor om brister i omsorgen viktiga.

Fråga alltid patienten i enrum. Beakta svårigheten med att bedöma om patienten är själv vid digitala möten. Det gäller även patienter som har svårt att kommunicera på grund av en funktionsvariation. En patient har rätt att få information anpassad till ålder, mognad, erfarenhet, språklig bakgrund och andra individuella förutsättningar.²⁷

Exempel på hur du kan formulera frågor om våld:

Initiala frågor

De initiala frågorna syftar till att påbörja ett samtal om våld på ett sätt som skapar tillit. Frågorna rör rädsla, oro eller erfarenheter av att bli utsatt för våld och är inte lika ingående som de uppföljande frågorna.

Exempel:

”Vi vet att många är utsatta för våld i nära relationer. Det påverkar ofta hälsan och därför brukar vi fråga patienter om det.”

- Hur är det för dig, är det någon som har gjort något mot dig som inte känns okej?
- Hur har du det hemma? Hur har du det i din relation?
- Är du rädd för någon i din närhet? Har du blivit illa behandlad av någon i din närhet?
- Känner du dig kontrollerad av någon i din närhet?

²⁷ Se 3 kap. 6 § patientlagen (2014:821), PL.

Uppföljningsfrågor

Uppföljningsfrågorna syftar till att systematiskt kartlägga utsatthet för våld och förtryck. Du kan välja de frågor och exempel som är relevanta beroende på situation. Fråga om patienten har upplever våld just nu och/eller har upplevt våld tidigare i livet.

Fysiskt våld

- Har någon exempelvis knuffat, slagit, sparkat, tagit stryptag eller på annat sätt skadat dig fysiskt?

Psykiskt våld

- Har någon trakasserat dig, kallat dig nedsättande saker eller på annat sätt betett sig kränkande?
- Har någon utsatt dig för manipulation för att påverka din självkänsla negativt?
- Har någon hotat dig? Har någon hotat att skada eller skadat ditt husdjur?
- Är det något du vill göra som du inte får, eller något du tvingas göra som du inte vill? Är det exempelvis någon som kontrollerar vem du träffar eller var du befinner dig?
- Lever du med särskilda regler? Vad händer om du bryter mot dem?

Sexuellt våld

- Har någon tagit på dig på ett sätt som inte känns okej eller tvingat dig till sexuella handlingar?

Ekonomiskt våld

- Har någon annan tagit dina pengar, kontroll över din ekonomi, ifrågasatt dina inköp med mera?

Materiellt våld

- Har någon förstört eller stulit dina tillhörigheter, bohag, värdesaker med mera?

Digitalt våld

- Har någon hotat eller kränkt dig via sms/sociala medier, spridit känslig information och bilder rörande dig, stulit dina identitetshandlingar, utövat övervakning och spårning via digitala medier?

Brister i omsorg

- Har någon hindrat dig från att använda käpp, rullstol eller hjälpmedel, hindrat dig från att ta din medicin, få mat och dryck, komma upp ur sängen eller till badrummet?

Anmälningsskyldighet när barn far illa eller misstänks fara illa

- Har du barn under 18 år? Bor de med dig eller har du regelbundet umgänge med dem? Har barnet/barnen bevittnat våld eller varit utsatta för våld? Finns det andra barn i din närhet som kan ha bevittnat våld eller varit utsatta för våld?

Vid misstanke om eller kännedom om att ett barn far illa ska anmälan till socialtjänsten genast göras. Skyldighet att orosanmäla gäller för alla barn som den anställde i tjänsten hör talas om, kommer i kontakt med oavsett anknytning eller koppling till den våldsutsatta patienten och ska göras genast efter att misstanke uppstått. Personalen behöver alltså inte veta med säkerhet vad som hänt.²⁸

Identifierar en anställd i hälso- och sjukvården ett barn som far illa på sin fritid bör en anmälan göras. Lagtexten innebär en anmälningsskyldighet för var och en, det vill säga utanför tjänsten, men är en anmälningsskyldighet i tjänsten.²⁹

²⁸ 14 kap. 1c § Socialtjänstlagen 2001:453.

²⁹ 14 kap. 1c § SoL.

Hur frågor om våld kan ställas till barn

När barn tillfrågas om våld är syftet inte att kartlägga utsattheten i detalj. I stället är syftet att besluta huruvida en orosanmälan, och eventuell polisanmälan, ska göras eller inte.

Det kan vara till hjälp att inledningsvis prata i allmänna termer:

- Som läkare/sjuksköterska (eller liknande) träffar jag många barn och jag vet att en del barn upplever saker som inte är okej. Det kan vara att någon behandlar dem illa. Ibland beter sig vuxna gentemot barn som gör att barnen blir rädda. Det kan vara att den vuxne slår, håller fast barnet hårt eller tvingar det att göra saker som barnet inte tycker om.

Anpassa frågorna efter ålder och mognadsgrad. Ställ undersökande frågor, särskilt till mindre barn:

- Vad händer när det är konflikter hemma? Vad gör de vuxna då? Hur känns det?

Ställ frågor som är konkreta och ge exempel på utsatthet:

- Har någon slagit dig? Ge exempel: Har någon nypt dig, örfilat dig, luggat dig eller något liknande?
- Har någon tagit på dig på ett sätt som inte känns okej och/eller som du inte vill?

För att identifiera hedersrelaterat våld och förtryck:

- Finns det regler för vad du får göra och inte göra?
- Finns det saker du inte vill göra och som du tvingas till av din familj/syskon/släkt? Saker du hindras att göra? Får du ha en kärleksrelation med den du vill?
- Vad händer om du bryter mot reglerna?
- Känner du dig kontrollerad i din vardag? Finns det något/någon du är rädd för och i så fall varför?

Att upptäcka våldsutövare

Att utsätta andra för våld i en nära relation har också ett starkt samband med ohälsa. Våldsutövare kan ofta ha liknande symptom som de våldsutsatta. De kan söka sig till vården för andra orsaker såsom hjärt- och kärlsjukdomar, psykisk ohälsa till exempel depression, alkoholproblem, och/eller sociala problem. Tecken kan också vara att personen visar ilska eller undertryckt vrede eller kommer med anklagelser mot medföljande anhörig i en vårdssituation.

Var uppmärksam på att en person som är våldsutsatt också kan vara våldsutövare. Informera om att patienten kan få stöd av kurator eller annan lämplig personal.

Socialtjänsten har fått ett särskilt lagstadgat uppdrag att även arbeta med våldsutövare och erbjuda insatser till dessa för att de ska kunna ändra sitt beteende.³⁰ Upptäcker hälso- och sjukvårdspersonalen att en patient utövar våld kan personalen informera hen om att stöd och hjälp kan ges av socialtjänsten eller hjälpa hen att få kontakt med socialtjänsten om samtycke finns.³¹

För att fråga om våldsutövning gäller det också att använda konkreta exempel:

- Händer det att du blir arg eller frustrerad på dina familjemedlemmar? Vad gör du då?
- Har det hänt att du har haft svårt att kontrollera din ilska? Vad händer då?
- Har du höjt rösten, slagit i dörrar eller varit aggressiv på andra sätt mot din partner eller någon i din familj?
- Kontrollerar du någon annan i vardagen? Tvingas du att kontrollera någon annan eller att utöva våld mot någon? Har du tankar på att skada dig själv eller någon annan?

³⁰ 6 kap. 4 § HSLF-FS 2022:39.

³¹ Socialstyrelsens meddelandeblad, nr 3, 2022.

Tänk på!

- Fråga om patienten vill ha hjälp och hänvisa i så fall till socialtjänsten.
- Informera om telefonlinjen: [Välj att sluta](#)
- Om patienten har en medföljande partner eller vuxen anhörig, tala med den medföljande i enrum och handlägg vid behov enligt rutiner för våldsutsatta.
- Beakta barnets behov av information, råd och stöd: [Handlingsprogram Barn som anhöriga](#)
- Om patienten har hemmavarande barn under 18 år, anmäl alltid genast till socialtjänsten med denna blankett: [Anmälningssblankett barn som far illa.](#)
- Instruktion för ifyllande av blanketten: [Blankettinstruktion anmälan barn som far illa.](#)
- Manual för anmälningssblanketten: [Manual anmälan barn som far illa.](#)

2 Bemöta, vårda och stödja

Ett professionellt bemötande är en självklarhet i mötet med alla patienter. Personer utsatta för våld ska få psykisk och somatisk vård efter behov och med hänsyn till individuella förutsättningar. Det kan vara en risk för en patient att komma till en vårdinrättning. Då kan vissa möten behöva ske på annan plats. Uppföljande vårdkontakter (även samtalskontakter) ska erbjudas enligt patientens vårdbehov.

Många våldsutsatta, både vuxna och barn, känner skam och skuld över sin situation och ser inte sig själva som våldsutsatta. Det är vanligt att man normaliserar och förringar våldet eller försvarar förövaren. Ett professionellt bemötande där patienten blir trodd och tagen på allvar är därför av stor betydelse för att våga berätta om våldsutsatthet. För många innebär mötet i hälso- och sjukvården och tandvården en första möjlighet att få hjälp.

Att ta sig ur en destruktiv situation är en lång process, särskilt om den våldsutsatta är ekonomiskt beroende av våldsutövaren. Så kan var fallet om våldsutövaren är ens förälder eller att man befinner i en annan beroendeställning, till exempel i hederskontext, som äldre eller funktionsvarierad. Gäller våldet ett barn är myndighetsanställda alltid personligen skyldiga att göra en orosanmälan.

Det kan hända att en vuxen patient inte svarar uppriktigt på frågor om våld, men det är viktigt att bygga en tillitsfylld relation så att patienten känner sig trygg med att berätta, kanske i ett senare skede. Kanske vill inte den våldsutsatta ha hjälp och då har medarbetaren möjlighet att hänvisa till stöd via socialtjänsten och informera om exempelvis Kvinnofridslinjen.³² (se vidare under avsnittet [Hänvisa våldsutsatta vuxna](#)).

Även om patientens samtycke till att dela information med andra myndigheter är utgångspunkten finns en lagstadgad möjlighet att i vissa fall bryta hälso- och sjukvårdssekretessen och informera polisen bland annat om vissa brott riskerar att begås i nära relation, om uppgiften kan antas bidra till att förhindra brott och om det inte antas vara olämpligt med hänsyn till planerade eller pågående åtgärder för den våldsutsatta.³³

Det förekommer också att patienten inte vill att utsattheten ska dokumenteras. All personal har dock skyldighet att dokumentera vård och behandling av en patient i patientjournal (se avsnitt om dokumentation), vilket även gäller om patienten har skyddade personuppgifter.³⁴

Även om vårdmötet inte leder till en konkret åtgärd kan det vara avgörande för uppbrottsprocessen och därmed förebygga fortsatt våld.

Mötet med våldsutsatta kan väcka många känslor. Låt inte dina personliga reaktioner påverka patientmötet. Kom exempelvis inte med synpunkter på att patienten borde lämna sin partner eller sin familj utan möt patienten där den är. Om du själv har varit våldsutsatt eller utsatt andra för våld, var medveten om och hur det påverkar din förmåga till ett professionellt bemötande.

³² Kvinnofridslinjen tel.: 020-505050. Stödlinjen för män tel.: 020-808080; Stödlinjen för transpersoner tel.: 020-550000.

³³ Se 10 kap. 18c § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL.

³⁴ Se 3 kap. 1 § patientdatalagen (2008:355), PDL.

Viktigt att tänka på i mötet med vuxna:

- Viktigast är att lyssna, fråga och ta patientens historia på allvar.
- Ta dig an patienten utan dröjsmål. Sitt ner i lugn och ro i enrum och undvik att bli störd.
- Kallelser och sms-påminnelser kan utgöra en risk för patienten. Kom överens med patienten om hur nästa besök bokas.
- Beakta svårigheten att bedöma om patienten är i enrum vid digitala möten.
- Kom överens med patienten om hur vården ska agera om hen uteblir eller om ett besök avbokas.
- Lever personen med en aktuell hotbild, kontakta socialtjänst som kan göra en riskbedömning.

Viktigt att tänka på i samband med mötet med barn:

- Ett gott och tillitsfullt bemötande är avgörande. Lyssna aktivt! Skapa en lugn situation för barnet. Sitt avskilt och undvik att bli störd.
- Beakta svårigheten med att bedöma om barnet/den unge är i enrum vid digitala möten.
- Tänk på att miljön ska vara välkomnande för barn i olika åldrar. Ha exempelvis leksaker, papper och pennor tillgängliga.
- Om barnet är anhörig till en patient med psykisk ohälsa, funktionsvariation, allvarlig fysisk sjukdom/skada eller missbruk av alkohol, droger eller spel om pengar, eller den vuxne utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp har hälso- och sjukvårdens personal enligt 5 kap. 7 § HSL och 6 kap. 5 § PSL en skyldighet att beakta barnets behov av information, råd och stöd:
[Handlingsprogram Barn som anhöriga](#)
- Anmälningsskyldighet vid oro för barn enligt 14 kap. 1 § SoL.
[Handlingsprogram för barn som far illa eller riskerar att fara illa](#)
- Angående anmälningsförfarande, se avsnittet:
[Anmäla vid misstanke om att barn far illa.](#)

Information till den utsatta

Informera om tystnadsplikten och vad den innebär. Berätta att våld i nära relationer är vanligt och att det ofta är upprepat och riskerar att trappas upp. Alla har rätt att leva ett liv utan våld och det är våldsutövarens ansvar att våldet ska upphöra. Informera om anmälningsskyldigheten om barn som far illa (till Socialtjänsten) och om anmälningsmöjligheten om barn som bevittnar eller utsätts för våld (till Polismyndigheten).

Att utöva våld är brottsligt och den våldsutsatta har rätt att få hjälp och stöd med sin situation från hälso- och sjukvården och tandvården samt från socialtjänsten.

Särskild sårbarhet

Särskilt sårbarhet kan bero på att en person eller en grupp i samhället generellt har svagt samhälleligt skydd eller bristande resurser. Ofta handlar det om att flera olika försvårande omständigheter sammanfaller, vilket gör gruppen särskilt sårbar vid våldsutsatthet. Genom att särskilt lyfta kunskap och medvetenhet om behoven vid särskild sårbarhet ökar hälso- och sjukvårdens och tandvårdens möjlighet att ge lika vård till alla.

Exempel på personer som kan vara särskilt sårbara vid våldsutsatthet:

- barn
- hbtqi-personer ³⁵
- personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck
- personer med funktionsvariation
- kvinnor med missbruks- eller beroendeproblem
- kvinnor med utländsk bakgrund
- äldre kvinnor
- gravida kvinnor
- vuxna och barn med skyddade personuppgifter.

Listan är inte uttömmande utan utgör några exempel på särskilt sårbara grupper. Grupperna är heterogena och en och samma person kan tillhöra flera grupper.

Svagt samhälleligt skydd kan handla om att patienten av olika skäl inte har tillgång till samhällets välfärdssystem, är i beroendeställning till andra eller har ett begränsat nätverk. Våldets konsekvenser kan förstärkas om den våldsutsatta är beroende av omsorg då den är ett barn, är sjuk eller har en funktionsvariation. Det kan också förstärkas om den våldsutsatta är beroende av sina anhöriga för försörjning eller vistas i Sverige på anknytning till annan person.

Bristande resurser kan handla om att patienten är mycket beroende av andra eller har ett begränsat socialt nätverk. Våldets konsekvenser kan förstärkas om den våldsutsatta är beroende av omsorg då den är ett barn, är sjuk eller har en funktionsvariation. Det kan också förstärkas om den våldsutsatta är beroende av sina anhöriga för försörjning eller vistas i Sverige på anknytning med ett tidsbegränsat uppehållstillstånd. Den särskilda sårbarheten kan också bero på bristande nätverk eller dålig

³⁵ Socialstyrelsen: [Hbtqi](#)

kännedom om vart man kan vända sig för att få hjälp. Det förekommer att personer får vilseledande information för att isoleras.

3 Dokumentera

Som all sjukvård och tandvård ska våldsutsatthet journalföras för att bidra till patientsäkerheten. Beakta de risker som patienten kan vara utsatt för. Tänk på reglerna om inre sekretess och när du som medarbetare får gå in i en patientjournal. [Informationssäkerhet - Vårdgivare Skåne \(skane.se\)](https://www.skane.se/Informationssakerhet-Vardgivare-Skane)

Planera för säker kommunikation. Sedvanliga kallelser och sms-påminnelser kan röja patientens kontakt med vården och medföra ytterligare risker.

Dokumentation ska alltid ske via text och kompletteras med fotografi vid fysiska skador. Det är viktigt att både **fysiska skador** och **psykisk utsatthet** dokumenteras och journalförs. Dokumentationen kan utgöra stödbevisning i en framtida rättsprocess, ibland flera år efter att våldet har inträffat.

Dokumentera alltid såväl akuta allvarliga skador som återkommande lindrigare skador, då dokumentation av lindriga skador kan utgöra bevisning för upprepad utsatthet. Dokumentera även våldsutsatthet som inte är pågående då det kan ha påverkan på hälsa. All personal som frågar om våld har skyldighet att dokumentera i patientjournalen.

Rättsmedicinalverket är den medicinska länken i rättssystemet. Läs mer på: [Rättsmedicinalverket](https://www.rattsmedicinalverket.se).

Tänk på!

- Planera för säker kommunikation.
- Informera patienten om att dokumentation om våldsutsatthet inte kan läsas hemifrån i e-tjänsten Journalen. Detta gäller under förutsättning att journalföringen görs enligt instruktionen nedan.
- Journalen kan dock alltid komma att begäras ut. Varje enskilt fall ska menprövas innan eventuell utlämning sker. Journalen lämnas inte ut om det kan innebära men för patienten eller närstående till patienten. [Beställning av journal](#) görs från Enheten för journal- och arkivservice.
- Vårdkontakten kommer att diagnosregistreras oavsett hur journalanteckningen skrivs, och det faktum att patienten besökt vården kommer att framgå i e-tjänsten Journalen – dock inte journalanteckningens innehåll om dokumentation sker enligt instruktionen, se [Journalen via nätet](#)

Journalföring i olika journalsystem

Det är viktigt att rätt journalanteckning används för respektive journalsystem, i synnerhet för att uppgifterna inte ska synas i e-tjänsten Journalen. Att dokumentationen hanteras på rätt sätt är en viktig patient-säkerhetsfråga.

Melior och PMO

Våldsutsatthet journalförs med anteckningen *Våld i nära relationer* i patientjournalen: **KVÅ-kod GB015**. Anteckningen är inte tillgänglig för patienten i e-tjänsten Journalen. För detaljerad genomgång av användning av anteckningen i Melior, se [Dokumentationsmanual Melior](#).

För PMO gäller så kallad [Dold anteckning PMO](#).

Se gärna instruktionsfilmer via [Instruktionsfilmer anteckning våld](#).

Vad gäller barn kan journalanteckningen behöva skyddas från en eller båda vårdnadshavarna. Vid behov av att rådgöra om enskilda ärenden kan

Barnskyddsteamerna konsulteras. Instruktioner för att blockera, försegla respektive låsa journalåtkomst via nätet finns på [Vårdgivare Skåne: Journalhantering](#).

Registrering av åtgärder med koder

Klassifikation av vårdåtgärder (KVÅ) är ett system utvecklat av Socialstyrelsen för att kunna följa åtgärder statistiskt.³⁶

Använd nedan angivna KVÅ-koder.

KVÅ-koder:

- Anmälan enligt SoL angående barn med möjligt skyddsbehov: **KVÅ-kod GD008.**
- Information till socialtjänst vid oro för väntat barn: **KVÅ-kod XS155.**
- Samtal med vuxen patient om minderårigs behov och möjlighet till stöd: **KVÅ-kod DU055.**
- Samtal med vuxen patient och berörd minderårig om barnets situation och behov: **KVÅ-kod DU056.**
- Samtal med minderårig vars förälder är patient om den minderårigas situation och behov: **KVÅ-kod DU057.**
- Råd eller information om våld i nära relationer: **KVÅ-kod GB015.**

Obstetrix

Använd mall i MHV2 för att ange om den gravida under graviditeten tillfrågats om våldsutsatthet. Under respektive vårdmapp finns möjlighet att dokumentera i journalanteckning under Våld i nära relationer. För detaljerad dokumentation se [Dokumentationsmanual Obstetrix](#) KVÅ-kod GB015.

³⁶ Socialstyrelsen: [Klassifikation av vårdåtgärder \(KVÅ\)](#)

Tandvård

Anteckna våldsutsattheten i det journalsystem som används. Tandvårdens journalsystem är inte kopplade mot e-tjänsten Journalen.

Patienter med skyddade personuppgifter

Personer som riskerar att utsättas för exempelvis brott, förföljelse eller allvarliga trakasserier kan få skyddade personuppgifter. Vad gäller journalföring för dessa ska särskilda rutiner följas.

[Patienter med skyddade personuppgifter - Region Skånes intranät \(skane.se\)](#)

Beskriv med text

Psykisk utsatthet

- Psykisk våldsutsatthet såsom isolering, kontroll, hot, kränkningar, rädsla, tvång, tvångsgifte, ingen möjlighet att skilja sig.
- Omfattningen, graden och frekvensen av det psykiska våldet.
- Våldets påverkan på patientens psykiska och fysiska hälsotillstånd.
- Påverkan på dagligt liv.

Fysisk utsatthet

- Undersök hela kroppen och beskriv alla skador.
- Typ av skada – exempelvis blåmärke, rivsår, skärsår, avklippt hår, könsstympling.
- Skadans storlek, form och färg.
- Ange höger eller vänster kroppsdel, insida eller utsida så att det tydligt framgår var skadorna sitter.
- Om det är flera olika skador, dokumentera var på kroppen de sitter.
- Beskriv alltid vad som undersökts, inte bara ”inga skador” då du inte kommer minnas hur det exempelvis såg ut i munnen om du inte skrivit att du tittat där.
- Om fysiskt våldsutsatt patient identifieras inom psykiatrin kontaktas somatisk vård på lämplig vårdnivå, för behandling och dokumentation av fysiska skador.

Fotografera

Det är viktigt att dokumentera även med foton, som kan komma att användas som bevisning i framtida rättsprocess. Foton är en del av patientens journal och omfattas av samma sekretess som övriga journalhandlingar.

Använd digital systemkamera och ta foton med blix. Använd kamerans zoom och gå inte för nära. Ett minneskort per patient. Ta foton framför neutral bakgrund såsom en grön duk. Radera inga foton, även om de tagits av misstag. Följ denna anvisning:

1. Ta ett foto på journalen där personnummer, namn, datum och RSID på den som tagit fotot klart framgår.
2. Ta foto på ansiktet även om det inte finns någon skada. Detta för att underlätta identifiering vid en eventuell rättslig process.
3. Ta foto på hela kroppen med skadan synlig innan du tar närbild på skadan. Om skadan är på ryggen, ta även en bild bakifrån.
4. Fotografera så att det tydligt framgår vilken kroppsdel fotot avbildar.
5. Vid närbild, placera en genomskinlig linjal bredvid skadan.
6. Avsluta med ett foto enligt steg 1 för att markera att fotosessionen är slut.

Tänk på!

- Var varsam och lyhörd så att fotografering eller undersökning av skador inte upplevs som ytterligare utsatthet. Detta kan i annat fall leda till en sekundär traumatisering.
- Var särskilt varsam med barn och personer med erfarenhet av kränkande myndighetsutövning. Förklara tydligt syftet med dokumentationen och hur den kan användas i rättsprocessen.

Hantering av foton i Melior

Foton ska skickas till de centrala skanningscentralerna för inläggning i den digitala journalen via Comprima.

Skanning sker enligt rutin som finns på Vårdgivare Skåne:

[Journalskanning](#).

För utförlig instruktion för hantering av foton, se [Hantering av foton vid våld och sexuella övergrepp](#) och [Instruktion för hantering av fotografiskt material](#).

Hantering av foton i PMO

Generellt är det inte tillåtet med foton i PMO. Däremot tillåts foton i patientärenden gällande barn som far illa och våld i nära relationer.

Se länk [Fotodokumentation i PMO \(skane.se\)](#).

Se även länk till styrdokument om skanning inom PMO: [Skanning PMO](#).

Spårsäkra vid sexuella övergrepp

Spårsäkring är viktigt bland annat med tanke på en framtida rättsprocess. Varje verksamhet behöver ha rutiner för genomförandet.

Legitimerad läkare ansvarar för spårsäkring som sker med patientens samtycke. Polisens spårsäkringssats för sexuella övergrepp används. I denna finns instruktioner för hur spårsäkringen ska gå till. Stöd finns även att få via Rättsmedicinalverkets jourtelefon 010-483 49 10.

Ta prover för HIV/STI. Överväg akut p-piller, graviditetstest och HIV. Överväg postexpositionsprofylax.

Fördjupning, se [Handbok för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av offer för sexuella övergrepp](#) (NCK) och [Guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp](#) (NCK).

Hantering av kläder

Kläder kan bland annat få betydelse vid spårsäkring varför det är viktigt att de hanteras korrekt.

- Klipp kläder systematiskt i exempelvis sömmar. Klipp aldrig i skotthåll/kniv/stickhål.
- Lägg, för att undvika kontaminering, varje klädesplagg i en egen papperspåse som märks med patientens personnummer, namn, datum, och var kläderna insamlats. Dokumentera vilken medarbetare som utfört åtgärden.
- Förslut påsar och lämna dem till polisen.

Rättsmedicinsk undersökning och rättsintyg

Om händelsen är polisanmäld kan domstol, åklagare eller polis begära rättsmedicinsk undersökning.

Den utförs av rättsläkare eller läkare med avtal med Rättsmedicinalverket. Vid behov utförs den i samarbete med specialister inom gynekologi eller barn. Rättsmedicinsk undersökning av målsägande är frivillig men misstänkt gärningsperson kan inte motsätta sig undersökning.

Rättsintyg ska, på samma sätt som den rättsmedicinska undersökningen, utfärdas på begäran av domstol, åklagare eller polis.

Rättsmedicinalverket är den medicinska länken i rättssystemet. Läs mer på: [Rättsmedicinalverket](#).

Du kan dagtid kontakta Rättsmedicinalverket på telefonnummer 010-483 49 00. Vid behov övriga tider kan du rådfråga (exempelvis om undersökning och dokumentation av skador såsom spårsäkring och foto av skador med mera) via **Rättsmedicinalverkets jourtelefon 010-483 49 10**.

Tänk på!

- Rättsintyget skrivs av särskild rättsmedicinalläkare (se ovan) bland annat utifrån dokumentationen i patientjournalen. Det är därför mycket viktigt att den är noggrant utförd.

4 Hänvisa våldsutsatta vuxna

Tänk på!

- Om du är osäker på hur en patient ska handläggas kan du alltid konsultera polis, socialtjänst eller Kvinnofridslinjen. För en fullständig lista på resurser för konsultation i patientfall, se avsnitt [Kontaktuppgifter för hänvisning och konsultation](#).
- På [Region Skånes webbplats om våld i nära relationer](#) finns mer information samt kontaktvägar till samtliga skånska kommuners arbete mot våld i nära relationer.

Pågående våld

Om våldsutsattheten är **pågående**, samtala med patienten om dennes situation och de rättigheter till stöd hen har via Socialtjänsten och/eller ideella organisationer. Fråga patienten om polis är inkopplad. Om brottet inte är polisanmält, uppmuntra den våldsutsatta att polisanmäla, eftersom många som inte anmäler ångrar sig i efterhand. Om patienten samtycker, kontakta socialtjänsten. Där finns kompetens att göra en riskbedömning och en skyldighet att erbjuda akut och långsiktigt stöd. Skyddat boende och stödsamtal för våldsutsatta kan erbjudas. Socialtjänsten ska erbjuda insatser till våldsutövare utifrån dennes förutsättningar och behov efter utredning enligt 11 kap 1§ SoL. Kurator inom den egna verksamheten kan konsulteras. Det finns också i vissa fall möjlighet att polisanmäla det misstänkta brottet från hälso- och sjukvården.

Säkerställ att patienten får information om resurser såsom socialtjänst och ideella organisationer. Kontaktuppgifter uppdelade kommunvis finner du här: [Region Skånes webbplats om våld i nära relationer](#).

Det kan också vara relevant att hjälpa patienten att säkerhetsplanera genom att fråga vad patienten kan göra om våldet eskalerar, vem hen kan ringa och

vart hen kan ta vägen. Som medarbetare ska du hjälpa patienten att få kontakt med socialtjänsten om personen samtycker till det.³⁷

Som medarbetare kan du alltid konsultera socialtjänst, polis och/eller [Kvinnofridslinjen](#) om handläggning i enskilda fall utan att uppge patientens namn eller annat som gör att det går att identifiera patienten om du känner dig osäker. Vid hedersrelaterat våld och förtryck kan du ringa Nationella stödtelefonen på telefonnummer 010 – 223 57 60. Det finns också i vissa fall möjlighet att polisanmäla det misstänkta brottet från hälso- och sjukvården.

Fråga om patienten har barn som patienten har regelbundet umgänge med eller som är hemmavarande. Om så är fallet, gör alltid en orosanmälan enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen. Hälso- och sjukvården ska även särskilt beakta barnets behov av information, råd och stöd.³⁸, se bilaga 1.

[Professionellt stöd och handläggning.](#)

Ej pågående våld

Om patienten har tidigare erfarenheter av våld i en nära relation, informera om att patienten och dess anhöriga att det finns stödinsatser att ta del av. Exempel på stöd är kurator inom den egna verksamheten. Kvinnofridslinjen, kommunala verksamheter såsom socialtjänsten, samt idéburna organisationer kan erbjuda stöd och stödsamtal. Kontaktuppgifter uppdelade kommunvis finner du här: [Region Skånes webbplats om våld i nära relationer.](#)

Sekretess och polisanmälan vuxna

Som vårdpersonal har du inte skyldighet att polisanmäla våldsbrott mot vuxna. Däremot har du möjlighet att göra det i vissa fall när patienten är utsatt för vissa brott och inte själv vill polisanmäla. Om du gör en polisanmälan kan det vara bra att förklara för patienten varför du gör det. Utgångspunkten är alltid att ge patienten möjlighet att samtycka till informationsöverlämningen till polisen, vilket ofta skapar bättre förutsättningar för vårdrelationen.

Om patienten inte vill polisanmäla kan hälso- och sjukvårdssekretessen brytas för att göra en polisanmälan som rör en våldsutsatt eller en

³⁷ 7 kap. 10 § HSLF-FS 2022:39

³⁸ 6 kap. 5 § PSL och 5 kap. 7 § HSL.

närstående till den våldsutsatta.³⁹ Detta gäller om det finns risk för fortsatt vålds- eller sexualbrott i nära relation där fängelsestraffet för brottet som lägst är ett år, om uppgiften kan antas bidra till att förhindra brottet och det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den våldsutsatta eller för den närstående, eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas till polismyndigheten. Även i andra fall, om patienten inte vill polisanmäla, kan hälso- och sjukvårdssekretessen brytas om minimistraflet för brottet är ett års fängelse som lägst. Det gäller grov brottslighet som till exempel våldtäkt och grov misshandel. I Region Skånes PM ”Sekretess inom hälso- och sjukvården” finns listor över vilka brott som har mer än ett års fängelse som lägsta straff.⁴⁰ Är du osäker kan Enheten för juridik kontaktas.

Om våldet är grovt och upprepat och du känner en stark oro för att patienten kommer bli utsatt på nytt bör du överväga polisanmälan, särskilt eftersom våld i nära relationer snabbt normaliseras och utsatta ofta har svårt att själva fatta beslut att anmäla. Om du är osäker, konsultera polis.

Hälso- och sjukvården och tandvården har en skyldighet att, på begäran, lämna uppgifter ur patientjournalen till polis om minimistraflet för brottet är ett års fängelse som lägst. Skyldigheten gäller alla anställda inom hälso- och sjukvården och tandvården. Läs mer om detta i PM ”Sekretess inom hälso- och sjukvården”.⁴¹

Uppföljning och återbesök

Erbjud den våldsutsatta återbesök av behandlande läkare och/eller uppföljande samtalskontakt hos en kurator i den egna verksamheten, primärvården eller annan lämplig person. Om den våldsutsatta redan har en samtalskontakt kan uppföljningen ske via den. Samtala med patienten om våldets påverkan på hälsotillståndet.

Samverkan

Våld i nära relation är komplext och många gånger krävs insatser från flera olika myndigheter och organisationer. Genom god samverkan mellan hälso- och sjukvården, tandvården, polis, socialtjänst och ideella organisationer som kvinnojour och brottsofferjour kan stödinsatserna komplettera varandra. När patienten har behov av insatser från både hälso- och

³⁹ 7 kap. 13 § HSLF-FS 2022:39.

⁴⁰ Region Skåne: [Sekretess inom hälso- och sjukvården](#).

⁴¹ Region Skåne: [Sekretess inom hälso- och sjukvården](#).

sjukvård, tandvård och socialtjänst ska en samordnad individuell plan (SIP) upprättas enligt 16 kap. 4§ HSL.

5 Anmäla vid misstanke om att barn far illa

Barn som far illa kan bli aktuella för hälso- och sjukvården och tandvården genom att de sökt vård eller genom att en våldsutsatt vuxen i deras närhet har sökt vård. Med barn avses alla barn och unga mellan 0 och 18 år. Enligt 14 kap. 1 § SoL är varje medarbetare i hälso- och sjukvården och tandvården alltid skyldig att anmäla oro till socialtjänsten vid misstanke eller kännedom om att ett barn far illa.

Enligt Socialstyrelsens föreskrifter om våld i nära relation (HSLF-FS 2022:39) har vårdgivaren även ett ansvar att se till att hälso- och sjukvårds- och tandvårdspersonal, som kommer i kontakt med ett barn som visar symptom eller tecken som väcker misstanke om att barnet är våldsutsatt eller har bevittnat våld, fullgör anmälningsskyldigheten.⁴²

Om ett barn visar symptom eller tecken som väcker misstanke om att barnet är våldsutsatt eller bevittnat våld, ska vårdgivaren se till att hälso- och sjukvårdspersonalen:

- Beaktar vilka behov barnet kan ha av vård såväl fysiskt som psykiskt med anledning av våldet,
- gör en anmälan till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § SoL,
- ställer frågor till medföljande vuxen om orsaken till symtomen eller tecknen, om det är möjligt utan att det innebär risk för barnet, och
- frågar barnet i enrum om orsaken till symtomen eller tecknen när så är möjligt och med hänsyn tagen till barnets ålder och mognad.

⁴² 7 kap. 3 § HSLF-FS 2022:39

När far barn illa?

Exempel på att fara illa är när man:

- Utsätts eller har utsatts för fysiskt eller psykiskt våld
- utsätts eller har utsatts för sexuella övergrepp
- utsätts eller har utsatts för fysisk eller psykisk omsorgssvikt
- har bevittnat våld
- lever i en miljö där våld och hot om våld förekommer
- utsätts eller har utsatts för våld och förtryck för att upprätthålla familjens heder.

Barn far illa oavsett om utsattheten är avsiktlig eller oavsiktlig eller om den beror på okunskap om barns behov. Barn som bevittnar våld påverkas i så hög grad att det är jämförbart med psykiskt våld, även om de inte själva varit direkt utsatta, och sedan en lagändring 2021 är barnet att betrakta som brottsoffer.^{43,44} När det finns våld i familjen är risken mycket större att barnen också är utsatta. För en utförlig beskrivning av gällande riktlinjer för handläggning av barn som far illa, se

[Handlingsprogram för barn som far illa eller som riskerar att fara illa.](#)

Anmälningsskyldighet

Som hälso- och sjukvårds- och tandvårdspersonal är du alltid skyldig att genast anmäla oro till socialtjänsten vid kännedom eller misstanke om att ett barn far illa, detta enligt 14 kap. 1 § SoL. Anmälningsskyldigheten gäller alla anställda oberoende av yrke och arbetsuppgifter. Skyldigheten kan inte delegeras eller remitteras bort. Sjukvården och tandvården ska inte utreda huruvida det finns fog för misstankarna. Det är socialtjänstens ansvar.

Vem gör orosanmälan?

Den som misstänker eller får kännedom om att barn far illa ska genast göra anmälan. Om flera i personalen har misstanke eller kännedom kan flera göra anmälan. Anmälningsskyldigheten är personlig och det är anmälarens egna iakttagelser och oro som är grunden för anmälan. Ingen har rätt att hindra någon från att göra anmälan. Har skyldigheten att anmäla inträtt kan

⁴³ 7 kap. 3 § och 8 kap. 2 § HSLF-FS 2022:39.

⁴⁴ Regeringskansliet 2021: [Barn som bevittnar brott](#).

det anses utgöra tjänstefel att inte anmäla eller att vänta för länge med anmälan.

Hur görs orosanmälan?

Orosanmälan enligt 14 kap. 1§ SoL görs på särskild blankett (se ruta nedan) och nås även via patientjournalen i sökordsmallen för våldsutsatthet. Anmälan ska dokumenteras i barnets patientjournal om barnet är patienten eller annars i den vårdsökandes patientjournal. Anmälan ska registreras med **KVÅ-kod GD008**.

Konsultera vid behov socialtjänsten för att vara säker på att alla relevanta uppgifter är med. Om du är osäker på om du ska anmäla, konsultera socialtjänsten utan att uppge barnets namn. Om barnets namn uppges räknas samtalet som en anmälan.

Stödmaterial vid orosanmälan av barn:

[Anmälningsblankett barn som far illa.](#)

[Blankettinstruktion anmälan barn som far illa.](#)

[Manual anmälan barn som far illa.](#)

Ska vårdnadshavare underrättas?

Det finns ingen skyldighet att informera vårdnadshavare om att orosanmälan har gjorts. Ofta är det bra att informera om anmälan. Ibland kan det vara direkt olämpligt att informera vårdnadshavare till exempel när orosanmälan görs på grund av våld eller sexuella övergrepp och vårdnadshavare misstänks vara utövare. Vid misstanke om hedersrelaterat våld eller förtryck gäller samma förhållningssätt.

När en orosanmälan görs på grund av försummelse eller brister i omsorgen ska vårdnadshavare underrättas. Försök få familjen att förstå att det finns en oro för barnet och att avsikten är att hjälpa och stödja hela familjen. Som stöd kan broschyren: [Föräldrainfo: Orosanmälan](#) användas.

Sekretess och polisanmälan

Hälso- och sjukvårds- och tandvårdspersonal har ingen skyldighet att polisanmäla när barn är våldsutsatta. Däremot finns en möjlighet att i vissa fall anmäla till polisen vid misstankar om brott mot barn. Konsultera vid behov Barnskyddsteam.

Vid polisanmälan kan barnet snabbt få hjälp, exempelvis via Barnahus eller Kriscentrum. Polisen kan då snabbt besluta om förhör, säkra bevis med mera. Konsultera polisen anonymiserat om du är osäker.

Läs mer om sekretess inom hälso- och sjukvården: Vårdgivare Skåne (skane.se) [Sekretess inom hälso- och sjukvården](#).

Oro för väntat barn

Känner du oro för ett ofött barn finns det möjlighet att bryta sekretessen och lämna uppgifter till bland annat socialtjänsten till skydd för det väntade barnet. Se vidare [Regional riktlinje Oro för väntat barn](#).

KVÅ-kod för informationsöverföring till socialtjänsten är **XS155**.

Barnskyddsteam

Ta kontakt vid frågor!

- Du är alltid välkommen att kontakta Region Skånes barnskyddsteam för konsultativt stöd i enskilda patientärenden.
- Barnskyddsteamerna erbjuder rådgivning och stöd i handläggning vid misstanke om att barn far illa, vid frågor om barn som anhöriga, oro för väntat barn och våld i nära relationer.
- Tänk på att det kan anses vara ett barnfridsbrott när barn, som är närstående eller tidigare närstående till både gärningsmannen och den som gärningen begås mot, bevittnar våld.
- Teamet erbjuder olika typer av utbildningsinsatser utifrån verksamheternas önskemål och behov.

[Barnskyddsteam - Vårdgivare Skåne \(skane.se\)](https://www.skane.se/barnskyddsteam)

Kontaktuppgifter

Barnskyddsteam Skånes universitetssjukhus (Sus)

Konsulttelefon: 046-17 79 84

Telefontider: vardagar kl. 08.30-16.00

E-post: barnskyddsteam.sus@skane.se

Barnskyddsteam Nordöstra Skåne

Konsulttelefon: 044-309 15 46

Telefontider: vardagar kl. 09.00-15.00

E-post: barnskyddsteam.nordost@skane.se

Barnskyddsteam Nordvästra Skåne

Konsulttelefon: 042-406 16 85

Telefontider: vardagar kl. 09:00-15:00

E-post: barnskyddsteam.nordvast@skane.se

Kompetens- och metodstöd

Riktlinjer, rutiner och stödfunktioner i Region Skåne

[Anmälningsblankett barn som far illa](#)

[Barnskyddsteamerna i Skåne](#)

[Beställning av journal](#)

[Blankett information oro för väntat barn](#)

[Blankettinstruktion anmälan barn som far illa](#)

[Boka tolk](#)

[Dokumentationsmanual Melior](#)

[Dokumentationsmanual Obstetrix](#)

[Dokumentationsmanual PMO](#)

[Fotodokumentation i PMO \(skane.se\)](#)

[Föräldrainfo: Orosanmälan](#)

[Guide för implementering av vårdprogrammet våld i nära relationer](#)

[Handlingsprogram Barn som anhöriga](#)

[Handlingsprogram för barn som far illa eller riskerar att fara illa](#)

[Hantering av foton vid våld och sexuella övergrepp](#)

[Informationssäkerhet](#)

[Instruktion för hantering av fotografiskt material](#)

[Journalen via nätet](#)

[Journalskanning](#)

[Manual anmälan barn som far illa](#)

[Patienter med skyddade personuppgifter](#)

[Regional riktlinje Oro för väntat barn](#)

[Regionalt vårdprogram mot Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck](#)

[Sekretess inom hälso- och sjukvården](#)

[Skanning PMO](#)

[Stödmaterial Samordnad individuell plan \(SIP\)](#)

[Vårdprogram om vård och stöd efter tortyr](#)

Lagar och styrande dokument

Barnombudsmannen: Förenta nationerna: [Konventionen om barnets rättigheter](#).

Riksdagen: [Brottsbalk \(1962:700\)](#),

Regeringskansliet (2021): [Barn som bevittnar brott](#).

Riksdagen: [Hälso- och sjukvårdslag \(2017:30\)](#).

Riksdagen: [Lag \(2018:1197\) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter](#).

Riksdagen: [Lag \(1982:316\) med förbud mot könsstympning av kvinnor](#).

Riksdagen: [Offentlighet- och sekretesslag \(2009:400\)](#).

Riksdagen: [Patientdatalag 2008:355](#).

Riksdagen: [Patientsäkerhetslagen \(2010:659\)](#).

Riksdagen: [Patientlagen \(2014:821\)](#).

Riksdagen: [Socialtjänstlag \(2001:453\)](#).

Regeringen (2021): [Åtgärdsprogram för att förebygga mäns våld mot kvinnor](#).

Socialstyrelsen: [HSLF-FS \(2022:39\)](#).

Socialstyrelsen: [Klassifikation av vårdåtgärder \(KVÅ\)](#).

Åklagarmyndigheten: [faktablad-barnfridsbrottet.pdf \(aklagare.se\)](#)

Kunskapsunderlag för kompetenshöjning för medarbetare

Brottsförebyggande rådet: [Våld i ungas parrelationer](#)

Kunskapsguiden. [Kunskapsguiden](#)

Länsstyrelsen Östergötland: [Hedersrelaterat våld och förtryck](#)
hedersfortryck.se

Länsstyrelserna: [Webbkurs hedersrelaterat våld och förtryck](#)
webbkursheder.se

Nationellt centrum för kvinnofrid: [Om NCK - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\) - Uppsala universitet \(uu.se\)](#)

Nationellt centrum för kvinnofrid: [NCK:s webbkurs om våld](#)

Nationellt centrum för kvinnofrid: [Handbok för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av offer för sexuella övergrepp.](#)

Nationellt centrum för kvinnofrid: [Guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp](#)

Nationellt kunskapscentrum för barnafrid: [Barnafrid.](#)

Nationellt centrum för kvinnofrid: [Hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\) - Uppsala universitet \(uu.se\)](#)

Rädda Barnen: [Tecken och signaler på hedersvåld och förtryck - Rädda Barnen](#)

RFSL: [Hbtqi - RFSL](#)

Socialstyrelsen: [Kunskapsstöd Våld i nära relationer](#)

Socialstyrelsen: [Kunskapsstöd om hedersrelaterat våld och förtryck.](#)

Socialstyrelsen: [Skylla sig själv? – utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med missbruks- eller beroendeproblem.](#)

Socialstyrelsen: [Om hbtqi.](#)

Socialstyrelsen 2021: [Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld - ett utbildningsmaterial för hälso- och sjukvården och tandvården.](#)

Socialstyrelsen (2021): [Studiehandledning Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld – ett utbildningsmaterial till hälso- och sjukvården och tandvården.](#)

Socialstyrelsen (2021): [Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld – ett utbildningsmaterial för socialtjänsten.](#)

Socialstyrelsen 2021: [Studiehandledning Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld - ett utbildningsmaterial för socialtjänsten.](#)

Socialstyrelsen: [Vänd dem inte ryggen - utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck.](#)

Socialstyrelsen: [Könsstympning av flickor och kvinnor.](#)

Socialstyrelsen 2016: [Kvinnlig könsstympning – ett stöd för hälso- och sjukvårdens arbete.](#)

Socialstyrelsen: [Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer.](#)

Socialstyrelsen: [Att vilja se, vilja veta och våga fråga.](#)

Sveriges kommuner och regioner SKR: [Kvinnofrid \(SKR\).](#)

Socialstyrelsen: [Blånader och silverhår – utbildningsmaterial om våld mot äldre kvinnor.](#)

Socialstyrelsen: [Om implementering.](#)

Ungdomsmottagning på webben: [UMO](#)

Västra Götalandsregionen VGR: [Våld i nära relationer \(VGR\)](#)

Övrig litteratur

Nationellt Centrum för kvinnofrid (2010): [Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen.](#)

Heimer G, Björck A, Albért U och Haraldsdotter Y (Red.) (2019): *Våldsutsatta kvinnor - samhällets ansvar.* Studentlitteratur.

Dokumentinformation

	Namn	Position	E-postadress
Fastställt av	Pia Lundbom	Hälsa- och sjukvårdsdirektör	Pia.Lundbom@skane.se
Ansvarig strateg	Marie Köhler	Medicinsk rådgivare	Marie.Kohler@skane.se
Hemsida			skane.se/valdinararelationer
Sakkunniggrupp för framställande av vårdprogrammet	Namn	Position	
	Lena Alvilja	Leg. arbetsterapeut	
	Susanna Askelöf	Socionom	
	Frida Darj	Processledare	
	Hanna Hansson	Utvecklingsledare Länsstyrelsen	
	Lisa Gårdlund	Barnmorska	
	Ewa Hellberg-Rosengren	Leg. psykolog	
	Marie Jensen	Leg. sjuksköterska	
	Kerstin Jigmo	Leg. läkare specialist i allmänmedicin	
	Linda Larsson	Regionjurist	
	Annika Nilsson-Wendel	Socionom	
	Helen Simonsson	Barnmorska	
	Marie Werup	Socionom	
	Johan Öberg	Hälsa- och sjukvårdsstrateg	
	Karin Örmon	Klinisk lektor i psykiatri	

Sakkunniggrupp för revidering av vårdprogrammet	Namn	Position
	Marie Köhler	Barnhälsoöverläkare, medicinsk rådgivare, Enheten för kunskapsstyrning
	Pernilla Wargéus	Projektledare, samordningsbarnmorska, hälso- och sjukvårdsstrateg, Enheten för kunskapsstyrning
	Petra Widerkrantz	Medicinsk rådgivare
	Alka Khanna	Projektledare, Länsstyrelsen
	Emma Josefsson	Projektledare, Resursteam Heder Skåne, Malmö Stad
	Ylva Bergman	Specialistsjuksköterska ambulanssjukvård, barnmorska, Barnskyddsteamet Sus
	Bella Venegas-Montero	Kurator, Barnskyddsteamet Nordväst
	Sara-Li Högstedt	Kurator, Primärvården
	Carina Söderling	Patientsäkerhetsutvecklare, Sus
	Charlotta Johansson	Barnmorska, Ungdomsmottagningen, Malmö
	Karin Örmon	Docent Malmö universitet, forskningsledare Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer
	Linda Larsson	Regionjurist, Koncernstab kansli, Enheten för juridik

Giltighet

	Giltigt från och med	Giltigt till och med
Ursprunglig version	2018-03-20	2018-05-31
Version 1.01	2018-06-01	2019-02-24
Version 1.02	2019-02-25	2020-05-11
Version 1.10	2020-05-12	2021-06-10
Version 1.11	2021-06-11	2022-12-31
Version 1.12	2023-06-30	2026-06-29
Version 1.13	2024-01-09	2027-01-09

Kontaktuppgifter för hänvisning och konsultation

I akuta situationer

Ring 112

Polisen

Ring 114 14

Rättsmedicinalverket

[Rättsmedicinalverket](#)

Kommunalt

[Våld i nära relationer - Vårdgivare Skåne \(skane.se\)](#) här finns kontaktuppgifter till socialtjänsten kommunvis.

Övriga hänvisningar

1177 [Att bli utsatt för våld i nära relationer](#).

Barn och unga

[Bris](#) erbjuder samtal och stöd till barn och unga BRIS. Tel:116 111
Bris har även en föräldratelefon där du som vuxen kan få råd och stöd.
Ungdomsmottagningarna. [UMO](#)

Kvinnor

Kvinnofridslinjen Tel: 020–50 50 50. [Kvinnofridslinjen](#).

[Unizon](#) har jouter runt om i landet som erbjuder stöd åt kvinnor och tjejer via telefon och andra insatser. Vissa jouter vänder sig även till våldsutsatta män.

ROKS: [Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige](#).

[Terrafem](#) driver Sveriges enda rikstäckande jourtelefon för kvinnor med utländsk härkomst. För närvarande kan kvinnor få stöd och råd på 43 språk.
Tel: 020–52 10 10.

[Hedersförtryck.se](#) har information för dig som är utsatt och för dig som vill lära dig mer om hedersförtryck. Tel: 010–223 57 60 (för yrkesverksamma).

[RFSL:s brottsofferjour för hbtqi-personer](#) erbjuder samtalsstöd via telefon:
020-34 13 16

[RFSL Rådgivningen Skåne](#) Tel: 040-611 99 51.

Män

Stödlinjen för män. Tel: 020-80 80 80 [Stödlinjen för män](#).

Även närstående och yrkesverksamma är välkomna att ringa för råd och stöd.

Transpersoner

Stödlinjen för transpersoner Tel: 020-55 00 00 [Stödlinjen för transpersoner](#).

Även närstående och yrkesverksamma är välkomna att ringa för råd och stöd.

Brottsoffer

[Brottsofferjouren](#) erbjuder stöd till den som utsatts för brott, vittnen och anhöriga Tel: 116 006

Våld i nära relationer - BOJ [Brottsofferjouren](#).

Våldsutövare

Välja att sluta-linjen. Tel: 020-555 666. [Välj att sluta](#).

Även närstående och yrkesverksamma kan ringa för råd och stöd.

Kontaktuppgifter för konsultation för yrkesverksamma

Socialtjänst kan konsulteras av hälso- och sjukvårds- och tandvårdspersonal såväl som patienter. Det går även att kontakta följande för konsultation:

- Kvinnofridslinjen. Tel: 020-50 50 50.
- RFSL Rådgivningen Skåne. Tel: 040-611 99 51 [RFSL](#).
- Brottsofferjouren. Tel: 116 006 [Brottsofferjouren](#).
- [Nationella stödtelefonen - Hedersförtryck](#)
- Rättsmedicinalverkets jourtelefon: 010-483 49 10

Checklista för ansvarig

Vårdgivaren ansvarar för att fastställa rutiner för när och hur personalen i dess verksamheter ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka våldsutsatta och barn som bevittnat våld som behöver vård. När eller hur frågorna ska ställas är upp till varje vårdgivare att avgöra utifrån hur verksamheten ser ut 7 och 8 kap. (Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, (HSLF-FS 2022:39) våld i nära relationer).

Verksamhetschef inom hälso- och sjukvården och tandvården ansvarar för att det inom verksamheten finns upprättade rutiner om att fråga patienter om våldsutsatthet. Verksamhetschefen ansvarar för att rutinerna är kända och används inom verksamheten. Till detta kommer ett övergripande ansvar för uppföljning och kvalitetsgranskning. De verksamheter som har vådrutiner kan behöva revidera befintliga vådrutiner så att de följer Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39).

Hälso- och sjukvårdspersonal ansvarar för att följa såväl vårdprogram som rutiner.

Det regionala vårdprogrammet mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck är en vägledande guide vid implementering av nationella riktlinjer. [Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck - Vårdgivare Skåne \(skane.se\)](https://www.skane.se/om-skane/regionalt-vardprogram-mot-vald-i-nara-relation-och-hedersrelaterat-vald-och-fortryck)

Verksamhetschefen ansvarar för att:

1. Vårdprogrammet implementeras och verksamhetsspecifika vådrutiner skapas.
2. Alla anställda har kunskap om anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1§ socialtjänstlagen.
3. Arbetsätt och att personalens kompetens kvalitetssäkras.
4. Utarbeta samverkansrutiner internt och externt med andra verksamhetsområden inom hälso- och sjukvården, tandvården, socialtjänst och polis.
5. Utarbeta rutin för återkoppling och uppföljning för våldsutsatta patienter.
6. Utarbeta rutin vid hot om våld mot personal vid anmälningssituationer.

Kortversion – Vårdprogram våld i nära relationer

Personalens ansvar inom hälso- och sjukvård och tandvård

1. **Upptäcka:** Fråga om våldsutsatthet för att kunna ge lämplig och patientsäker vård.
2. **Bemöta, vårda och stödja:** Bemöt, ge vård och stöd åt våldsutsatta på ett professionellt och respektfullt sätt.
3. **Dokumentera:** Dokumentera våldsutsatthet för att bidra till patient- och rättssäkerhet.
4. **Hänvisa vuxna:** Hänvisa våldsutsatta patienter till socialtjänsten, egen verksamhet eller kvinnojour för samordning, information och uppföljning.
5. **Anmäla när barn far illa:** Om du misstänker att barn far illa har du en lagstadgad skyldighet att genast anmäla till socialtjänsten.

Fråga patienten om våld

VEM? All sjukvårds- och tandvårdspersonal som har patientkontakt

NÄR? Vid anamnes och vid misstanke

Patienten svarar NEJ

Misstanke kvarstår

1. Dokumentera i patientjournalen att frågan är ställd.
2. Ge patienten information om stödinsatser.

Misstanke kvarstår inte

1. Dokumentera i patientjournalen att frågan är ställd.

Patienten svarar JA

Våldet är pågående

1. Har patienten barn? Gör orosanmälan.
2. Dokumentera psykisk, fysisk och sexuell våldsutsatthet i patientjournalen.
3. Stötta patienten och hänvisa till socialtjänsten, egen verksamhet eller kvinnojour.
4. Uppmuntra patienten att polisanmäla och överväg om hälso- och sjukvården ska polisanmäla.

Våldet är inte pågående

1. Dokumentera tidigare utsatthet i patientjournalen.
2. Erbjud stöd via socialtjänst, egen verksamhet eller kvinnojour.

